

Høringsinnspill avanseregulering boklov

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-av-ekstern-utredning-om-avanseregulering-i-bokloven/id3079859/>

Sendt inn 19.3.25

Norsk bibliotekforening (Nbf) er en medlemsdrevet interesseorganisasjon, som inkluderer både enkeltpersoner og institusjonsmedlemmer. Nbf organiserer hele biblioteksektoren, og omfatter både skolebibliotek, folkebibliotek og fag- og forskningsbibliotek.

Norsk bibliotekforening ønsker her å peke på hvordan regulering av innkjøpsrabatten i bokbransjen også påvirker bibliotekene. Rabatten fra forlag til forhandler har en direkte innvirkning på hvilken rabatt forhandler kan gi videre til bibliotek. Hvis innkjøpsrabatten fra forlag til forhandler er lav, kan ikke forhandler gi sluttkunden bibliotek rabatt. Vi ønsker derfor å påpeke at denne forskriften er viktig for bibliotek, og at bibliotekrabatt bør omtales tydeligere.

Et bærekraftig bokmarked

Norsk bibliotekforening mener det er viktig å legge til rette for et bærekraftig bokmarked, som sikrer de ulike aktørenes rolle og grunnlag. Bibliotekene er en viktig del av det litterære kretsløpet, og sammen med forlag, forfattere, bokhandlere og andre er vi gjensidig avhengige av hverandre. Undersøkelser viser også at aktive bibliotekbrukere er bokkjøpere, og at økt lesing fører til mer lesing, og dermed økt bokkjøp. Denne sirkelen er viktig å forsterke, og det er derfor viktig å sikre sterke bibliotek i arbeidet med en boklov som også skal styrke det litterære feltet og økosystemet i Norge. Slik kan bibliotekene bidra til å styrke lesingens posisjon og de kommersielle aktørene.

Vi vil understreke at folkebibliotekene i Norge også har en formålsparagraf å svare til i Lov om folkebibliotek. Her slås det fast at bøker og medier skal stilles til disposisjon, og at kvalitet, allsidighet og aktualitet skal vektlegges. Det vil derfor være viktig å sikre at utformingen av en forskrift ikke strider mot denne. Denne svarer også godt til formålsparagrafen i Bokloven, som slår fast at «Lovens formål er å legge til rette for bredde, mangfold og kvalitet i litteraturen som utgis i Norge, og å sikre at alle i landet har god tilgang til denne litteraturen.» (Bokloven (2023), §1, første ledd)

«Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. [...] Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet.»

Formålsparagraf i Folkebibliotekloven (2014), §1

Bibliotekene er et viktig språk- og litteraturpolitisk virkemiddel, og bidrar til å oppfylle litteraturpolitiske målsetninger, som bredde, mangfold, kvalitet og tilgjengelighet. Bibliotekene formidler og tilgjengeliggjør hele bredden, til hele befolkningen, og er med på å bygge marked og å bygge lesere. Rammevilkårene rundt bibliotekene er med på å avgjøre hvorvidt bibliotekene kan gjennomføre sitt arbeid. Bibliotekene er avhengige av fornuftige rabattordninger og gode innkjøpsmuligheter. Bibliotekrabatten er i denne sammenhengen et viktig virkemiddel.

Delegere detaljeringen av innholdet i reguleringen til forhandlinger mellom partene

Bibliotekrabatten som litteraturpolitisk virkemiddel

Vi støtter utredningens forslag om at detaljeringen av innholdet i reguleringen til forhandlinger delegeres til partene, som forlegger- og bokhandlerforeninger med de definisjonene som ligger inne.

Vi mener imidlertid at dette forutsetter en tydeliggjøring av bibliotekrabatten, for å motvirke usikkerhet. Vi mener at bibliotekenes innkjøpsmuligheter må sikres, for å kunne legge til rette for en bredde i innkjøp og utvalg, og slik oppfylle både folkebibliotekloven og Boklovens formålsparagraf.

Dersom bibliotekrabatten på 20 prosent skal være reell for bibliotekene forutsetter det at rabatten fra forlag til forhandler er høyere for å dekke kostnader til god tilrettelegging og løpende kostnader for forhandlere.

Vi mener det bør innføres et eget rabattspenn for bøker som kjøpes inn av forhandler (bokhandel) for salg til bibliotek.

Forslaget til rabattsatser

I utredningens gjennomgang av forslag til forskrifter om avansereguleringer er rabattsatsene omtalt i §3, der to av forslagene omtaler adgangen til differensiering. Vi støtter adgangen til å framforhandle satser basert på normkriterier, som omtalt i 11.2.2, da normkriterier vil være med på å oppfylle litteraturpolitiske mål. Bibliotekrabatten vil være et slikt verktøy, og er derfor viktig, denne vil også være målbar og etterprøvbar.

I utredningens utkast til forskrift bør rabattsats for bøker som selges til bibliotek omtales spesielt i sammenheng med omtale av innretning på regulering av innkjøpsrabatten (§3), og dermed tydeliggjøre bibliotekrabatten.

Opsjonskontrakter

Opsjonskontrakter er ifølge utredningen en rett til å realisere betingelsene i en forhåndsdefinert kontrakt, og kan inneholde minimumsbetingelser for både forlag og bokhandlere. Dette er ment å være et målrettet virkemiddel for å styrke små og mellomstore aktørers forhandlingsposisjon.

Bibliotekenes innkjøpslogikk skiller seg fra den rent kommersielle, fordi de skal oppfylle andre krav. Det er derfor behov for at dette omtales spesielt. En forhandlers salg av bøker til bibliotek vil nødvendigvis ha tydelige litteraturpolitiske virkemidler, gjennom synliggjøring og omtale. En forhåndsdefinert kontrakt vil kunne sette begrensninger på dette, og dermed svekke bibliotekenes rolle, og kan være en måte å omgå bibliotekrabatten på.

Dersom forslaget om standardkontrakt mellom forlag og forhandlere opprettholdes bør det utformes en egen for forhandlere som selger til bibliotek eller bøker som selges til bibliotek.

Manglende enighet

Departementet ba om innspill til hvordan man kan løse en situasjon der man ikke klarer å forhandle frem enighet. Vi mener det er viktig å involvere de ulike partene det angår, og vil peke på at det i tilfeller vil kunne være spesifikke spørsmål knyttet til bibliotek. I disse tilfellene er det viktig at disse perspektivene løftes fram. Dette kan gjøres gjennom en form for bransjeråd, som i den tidligere bokavtalen, eller at ansvaret legges til myndigheter som foreslått i utredningen.

Digitale formater

Norsk bibliotekforening mener det er en svakhet at utredningen kun tar for seg fysiske bøker. Bokloven definerer en bok uavhengig av publiseringsformat, og spørsmål og utredninger knyttet til lovens virkeområde burde derfor også vurdere spørsmål knyttet til digitale formater.

Det er allerede mye usikkerhet knyttet til mekanismer i markedet, og for vår del ser vi at bibliotekenes rolle og modeller skaper mye usikkerhet, og at det er liten bevegelse for å finne løsninger som er til det beste for alle parter, fra forfattere, bokhandlere, forlag og lesere. Vi mener at ved å la være å undersøke løsningene vil dette ta enda lengre tid, og stå i fare for å skape mer usikkerhet og avstand mellom de ulike aktørene. Dette vil på sikt svekke feltet.

Vi har forståelse for at det er lite erfaringsgrunnlag for å se på eksemplarsalg i strømmemarkedet og digitale utlån i folkebibliotek, men dette bør derfor innhentes kunnskap om og legges en plan for, snarere enn å la det ligge ukommentert. Når hverken departementet eller utredningen nevner dette eksplisitt gir det økt usikkerhet.

Det er behov for reguleringer av innkjøpsrabatten i digitale bøker, akkurat som for papirbøker.

Vi ønsker å peke på følgende områder vi mener det er behov for tiltak:

- Departementet utpeker Nasjonalbiblioteket til å igangsette forhandlinger og samtaler med Den norske Forleggerforening for å komme fram til oppdaterte utlånsmodeller, basert på utredningen om utlån av digitale formater, som klargjør opphavsrett og muligheter for lån basert på eksemplarmodell.
- Forslaget om en støtteordning for produksjon av lydbøker knyttet til innkjøpsordningen utarbeides videre.
- Utrede muligheter for å inkludere lydbøker i innkjøpsordningene etter modell som ligner e-bøker.